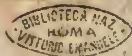
DONATI ANTONII AB ALTOMARI

DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCVM ANTONIVM VILLANVM INTIMVM PHILIPPI REGIS CONSILIARIVM DIGNISSIMUM, Iustitiam, atque Prudentiam colentem.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI

DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCVM ANTONIVM VILLANVM INTIMVM PHILIPPI Regis Consiliarium Dignissimum, Iustitiam atque Prudentiam colentem.

CVM diebus non longè ab hinc elapsis in tuo iucundissimo agro simul cõuenissemus, excellens vir literis, & dignitate clarissime, cupiebam Siquidem simul, & tecum colloqui de re, quam pridie mihi commiseras, nec minus & vxorem tuam mulierem sanè lectissimam diu laborantē visere; postquàm iam pridem vocatus ob vehementissimum cruris dolorem, quo eo tēpore cruciabar; quod magnopere desiderabā, perficere nequiui. præter cætera, inter nos sermo incidit de vinaceorum facultate, ac vsu; cùm ex eis me à tali dolore vindicatum tibi asseruissem; exoptabasq; à me intelligere num illustrissimo, & excellentissimo Don Perafanno Rhiberæ Alchalæ Duci huius regni Proregi genuum imbecillitate, ac dolore quandoque laboranti, simulatq; tibiarum frigiditate, ac debilitate, nec non pedum ædematoso tumore, & interdū dolore affecto, eorum vsus conferret. Quamobrem visum est

extemporaria hac, incultaq; epistola tibi, cui m[u]ltùm debeo, de uinaceorum facultate ;ac vsu,quicquid sentiam, recensere. potissimum cùm & tu id, vt ex tuis percepi verbis, scire desiderares, & perquam vtilis in non nullis, vt demonstrabimus, affectibus sit eorum vsus, neque vllus ātè nos,qui ad manus nostras peruenit,de his verba fecerit. id vero non in me solo experimento, ac aliorum nuda experientia, Sed ratione etiam, ac autoritatibus confirmare conabimur, illud primò animaduertentes, quòd per vinaceos nihil aliud subintelligere volumus, quàm solidas vuæ reliquias, cùm in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, autore Galeno secundo de alim. fac. quamuis quidam per vinaceas, seu vineaceas acinorum semina intelligere videātur. hos tamē vinaceos Galenus Græcè στέμφυλα citato loco appellat. similiter & Dioscorides lib. v. reliqui Græci, interdū τρύγα quandoq; βρύτια nuncupāt. qui itidem vinaceorum dilutū τρύγα vocitant. aliquādo autē & vini fecē ita appellant. στέμφυλα verò oliuarum partes solidas, cùm ex eis oleum fuerit expressum. Quam obrem rationi consentaneum est, vinaceos iuxta Galeni doctrinam constitutos esse ex membranoso acinorum tegumento,seminibus,seu nucleis, γίγαρτα Græci dicunt, & eorundē acinorū radice,quæ ex palmite enascitur, vnde ipsi acini pendēt, quā Gal. βότρυχον nominat citato loco,quidam,vt ipse inquit, στέμφυλον; Plin. verò lib. XXIII. partes eas, inquibus acini fuere, sarmenta vocat; postquàm vuarum partes solidas,quæ musto expresso supersūnt,cum eodem Galeno vinaceos nuncupamus. sed mox, dubitabis si acinorum substantia, qui ῥᾶγες Græcè dicūtur, ex Galeni monimētis composita est ex ipsorum velut

cap. 9. (beside "rit, autore Galeno")
cap. 3. (beside "lib. v.")
cap. eodem. „ cap. 1 „ „ (beside "quā Gal." through "rum partes")

carne, & humore, qui per carnẽ disperfus eſt, exquo fit vinum; præterea ex ſeminibus, atque ex membranoſo tegumento, quod omnia hæc extrinſecus circum ambit, nunquid particula quædam multo etiam in torculari expreſſo tum ipſius velut carnis acinorum, tum etiam ipſius humoris per eamdem diſperſi remaneat. & ſanè videtur per ea, quæ modo citauimus Gal. verba: quòd vtique non! Nam ſolidas vuarum reliquias, cùm in torculari ſuccus ipſius omnis fuerit expreſsus, vinaceos appellat. Atqui nos quòd vtriuſque ſubſtãtiæ quid piam relinquatur in vinaceis, etiam ſi torculari vuæ admodum expreſſæ fuerint, audacter aſſerimus. quinimo ipſius humoris nedum portiuncula quædam per carnem diſperſa, verum etiam in membranoſo tegumento, nucleis, ac ſarmentis effunditur. Argumẽto eſt, quòd coniectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ ſuperinfuderis, quoad omnia permadeant, & pro vinaceorum copia aqua effundatur, non multo poſt in dolij fundo foramen aperiens dilutum effluit, idq; pro vino bibant, ſapitq; vinum, ſaporem, colorem, odoremq; ipſius prius expreſſi vini præſeferens. qua ratione, & ſubſtantiam quoque participare conſentaneum eſt. hoc dilutum Græci quãdoque τρύγα Actici verò δευτέριαν vocitant, à noſtratibus, inquit Gal. σιμφιλί της, à latinis lora appellatur. poteritq; eadẽ aquoſior, interdum etiam meracior fieri, vt ipſe fatetur, pro maiori, vel minori quãtitate aquæ ſuperinfuſæ. quanquã huiuſmodi aquæ quantitatem Plinius metitur lib. xiiij triaq; narrat loræ genera. & Columella lib. xij de re ruſtica, quomodo optima lora fiat, docuit. Marcus etiã Varro lib. j. quomodo lora paretur inſinuat, quãdo pro vino operarijs dari hyeme dicebat. & M. Cato

citato loco.

cap. x.

cap. 40.

cap. 54.

de recentibus vinaceis seruatis verba faciens dicebat;
cap. 25. itidem, si voles lauito paululum & lorea erit familiæ, quod bibat. Quòd verò in loris ipsis portio quædam acinorum, & eius substantiæ, quæ uelut caro existit, & humoris, qui per eam dispersus est, ex quo fit uinũ, per
cap. 10. mixta sit. idem Plin. eodẽ lib. xiiii. his uerbis cõfirmauit. Non possunt iure dici uina, quæ Græci δευτερίας
" appellant, Cato, & nos lorã, maceratis aqua uinaceis:
" sed tamen inter uina operaria nominantur, quinimò
" rursum aliam aquam parciorem tamen priori, uinaceis
citato loco. quidam affundentes, ut inquit idem Gal. aliud parant dilutum, ita ut id quoque in potu sit tolerabile, quod etiam loram nos appellamus: quamuis quidam Attici propriè non, vt prius, dilutum hoc δευτερίαν nominari uelint, nec minus & ipsum uini quandam commistionem habens, cùm & uini antea etiam expressi quodam modo saporem, colorem, ac odorẽ habeat. id uerò fieri haudquaquam posset nisi & substantia quæpiam ipsius humoris, ex quo fit vinum, ipsis permista esset. Accedit ad hæc, quòd ni succus, seu humor quispiam, simulq; carnosæ substãtiæ aliquid in vinaceis relinqueretur, sed solidæ dumtaxat partes super essent, non haberent vinacei ex quo, veluti ex materia, parua quędam animalia volatilia quidẽ, & admodum culicibus similia generarent, exiguam quandam putredinem ꝑpessi, & deinceps eadẽ magis aucta vermiculos quosdã paruos instar eorum, qui in cerasiis, alijsq; fructibus humidioribus existentibus, ac putrescẽtibus, postquã humiditas in eis non adesset, ex qua talia produci animalia possent; aut saltim eadem satis nõ esset ad eorũ generationem. Attendendum insuper quòd pro maiori, vel minori etiam vuarum prælo expressione ma-

ior item, aut minor copia tam ipsius veluti carnosæ substantiæ, quàm humoris per eam dispersi, ex quo fit mustum, in vinaceis relinquitur; nunquam tamen vniuersæ hæ geminæ substantiæ prorsus à vinaceis, eisq; præsertim recentibus, secernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, causas. Ad Galeni autoritatem, cùm dixit, vinaceos appellare, solidas vuæ reliquias, cùm in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, hoc modo satisfacias; eum intelligere voluisse omnem succum, qui exprimi potest per torcular; qui autem minimè etiam valdè prælo præssis vuis secerni potest, cùm eisdem vinaceis relinqui non negans, adeò ut secundum sensum, non autem secundum rei naturam videatur omnis succus fuisse expressus. Nam, vt dictum est, non modò per eam substantiam, quæ velut caro existit, portiuncula eius dispersa, sed in membranoso tegumento seminibus, ac sarmentis impacta in ipsa expræssione permanet, de ea autem substantia, quæ ceu carnosa existit, hæsitari non debet quin aliqua eius portio remaneat simul cùm acinorum tegumento permista. Quòd si aliter Galeni verba interpretentur, nequaquam vindicari posset, quin sibi ipsi pugnaret; postquam citato loco asserit ex iam dictis vinaceis, si aqua pro eorum copia infundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri suaue, & interim dilutum hoc aquosius, quandoque verò meracius, seu vinosius. quod quidem procul dubio absque aliqua humoris, ex quo fit mustum, permistione, haud quaquam fieri posset: & nos etiam paulò antè probauimus. intelligere itaque per vinaceos oportet cum Galeno solidas vuarum reliquias, quæ prælo subiectæ, mustoq; expresso supersunt. Sunt

autem hæ maxime membranosum acini tegumentum, ipsiusq; nuclei, ac radices acinorum, quę ex palmite nascuntur, seu sarmenta, nec non & exigua quædam portio eius substantiæ, quæ ceu caro existit, atque humoris per eam dispersi, & reliquis etiam solidis substantijs per expressionem imbibiti. harum autem duarum substantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, pro vt magis etiam, vel minus per torcular vuæ fuerint expresæ. Et quoniam valde exigua, vt dictum est, harum duarum substantiarum quātitas in uinaceis continebatur, aliarum trium solidarū relatione, propterea Galenus de eis haud quaquam meminit; sed solidas vuarum reliquias vinaceos appellauit. At quoniam magnum reperitur vinaceorum discrimen, pro varia, ac diuersa vuarum specie, ex quibus vinacei sunt, ob id rursus attendas oportet quot, quæue sint hæ vuarum differentiæ, quò diuersas etiam vinaceorum naturas inuestigemus. verùm non de omnibus vitiū generibus verba facere oportet, ne nimis longa sumatur oratio; sed earum dum taxat differentias recēsebimus, quæ ex diuerso vuarum sapore pullulant. eæ etenim ad nostrum institutum non parùm cōducere videntur: tùm vel maximè quòd Plinius libro xiiij. scripta reliquerit de uitium generibus hæc verba.

cap.xi

„ omnia genera vitium numero comprehēdi posse vnus
„ existimauit Democritus, cūcta sibi Græcię cognita pro
„ fessus. cæteri innumera, ac infinita esse prodiderunt:

sunt tamen & quod ad saporem attinet vuarum insuper differentiæ non paucæ; id quod manifestauit Gal. eodem libro 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Non parua autem est inter vuas differentia, quòd aliæ sint dulces, aliæ acidæ, aliæ austeræ, aliæ denique

cap.eodem.

quæ

quæ nullam habent uehementem qualitatem vocant autem ipsas vinosas, qui licet in his verbis de acerbis „ vuis non meminerit, paulò tamen post comparans in- „ terse austeras, & acidas, de eis verba facit; inquiens. „ austerarum autem quædam si suspensæ diutius fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, vt acidæ, etiam si „ suspensæ fuerint diutius, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt. quò circa ipsarum esus perpetuò est cauendus. quibus ex verbis liquet quinque in vniuersum esse simplices vuarũ differentias, quæ ab earundem saporibus capiuntur: dico simplices quoad fieri liceat; neque enim reperias omnino sincerum saporem aliquem eodem Gal. autore quarto de simpliciũ cap. 5. mendicamentorum facultatibus. compositæ autẽ multò plures esse possunt ex uaria dictorum saporum cõmistione. quas omnes vbi simplices quispiam rectè perceperit, facile assequi poterit. Cæterùm quæ dulces sunt vuæ succum habent calidiorẽ, & ob id sitibundæ. acerbæ verò, austeræ, & acidæ frigidiores, vinosæ autem inter calidum, & frigidum mediũ locum obtinent. cuius etiam naturę putandum esse, censeo, & dictarum vuarũ vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum succus calidior est reliquis vuarum succis, ita & reliquę eorum substantię proportionabiliter se habebũt relatione ad eas, quæ aliorum saporum sunt, præsertim ob eiusdem succi substantiam, cuius participes esse videntur, & quemadmodum frigidiorem habent succum vuæ acerbæ, austeræ, & acidæ; ita quoque & reliquas earum substantias esse dixeris. & vinosarum velut succus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt. inter acerbas autem, austeras, & acidas, ceu succus acerbarum, ita & reliquæ substantię frigidiores erunt, quàm austerarum,

& acidarum; & austerarum succus rursus, cæteræq; substantiæ frigidiores quàm acidarum. hunc etenim ordinē seruant in frigiditate sapores ij, vt liquet 4. de simp.
cap. vi. med. facult. verùm non abre dubitabis, propter quid austerarum vuarum quædam, vbi diutius suspensæ fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, & acidæ, etiā si diutius fuerint suspensę, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt. An dicas tu quòd acerbæ multam habeant, terrenam, siccam, crassamq; substantiam quę à calido etiam ascititio minimè potest adeò euinci, vt dulciores fiant? austeræ verò tenuiorem, humidioremq;: ac minus etiam frigidæ sunt. & quamuis acidæ minus frigidæ sint, quàm austeræ, id tamen aquosum, & quod velut, semicoctum est in eis excrementum, multum est; adeò vt neque ab earum calore etiam ascititio confici possit, & in dulcius mutationem assequi, quamuis ipsę minus frigidæ sint, quam austerę. Ad hæc non
cap.cita to. omnes austeræ, sed quædam, dulciores redduntur, inquit Galenus, vt pote illæ, quę nō exquisitè tales sunt, sed quidpiam dulcedinis, licet nō manifestè, in se ipsis continēt. Acerbæ verò, & acidę sinceræ, nunquā. Facta insuper collatione inter easdē quatuor acinorum partes eiusdem vuæ inter se fatemur membranosi tegumēti, ac seminis substantiam siccā, & frigidā esse, frigidiorē tamen, ac sicciorē seminis, quàm mēbranosi tegumēti; calidā autē esse fatemur eam, quæ ceu caro existit, ac humoris substantiam, qui per eam dispersus est: nec nō & humidā, minus tamen calidā, sed humidā magis esse humoris substātiā, quā carnis, argumēto est, quòd minꝰ nutriat, & prōptius subsideat. calidior itē quodāmodo, & mediocris humiditatis est ea substantia, quę velut caro existit, eò quod copiosius quàm succus nutriat, nec

adeò citò deijcitur. & propterea vuę quibus exiguus est succus, magis nutriunt: quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptius subsident. Quam obrem, vt inquit Gal. citato loco copiosius ex carnea acinorum substantia, quàm humida, alimentum corpori accedit. Cùm itaque in vinaceis minima sit acinorum tum caro, tum succus, quorum substantia, vt dictũ est, calida, & humida exiftit, signum quòd eis dũtaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Gal. inquit citato loco, Semina autem ferè omnia reliqua sint, quorũ substantia eodẽ autore sicca est, & quodãmodo astringens, quo fit vt si trãsglutiantur, nihil quod sensu deprehendi queat à se se mutata omnia intestina peruadãt, insuper et tegumẽta omnia remanent, quæ cùm vsũ acinis prestẽt, quẽ cutis animalibus, eandẽq; ferè sic eam substantiam habeant, quemadmodum & semina, vt diximus, qua ratione & ipsa quoque exiguam, cùm deuorata fuerint, in ventriculo mutationem suscipiunt. nec minus & fermenta, in quibus acini fuere, omnia post musti expressionem supersunt, ipsa quoque frigida, & sicca, ac astringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij autoritate citato libro. xxiii. cùm dixit; sarmenta earum, in cap. 1. quibus acini fuere, loquens de vuis, astringendi vim ,, habent, efficaciora ex ollis: nuclei acinorum eandem ,, vim obtinent: reliquum propterea est, vt vniuersa vinaceorum substantia frigida sit, & sicca, atque astringendi vim habeat. qua ratione mammarum inflammationi triti cum sale vtiles sunt: decoctumque eorum veteres dysentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & fotu, vt idẽ Plinius ibidẽ testatur, haud valdè differentiẽs à Dioscoride, qui lib. v. de eis verba faciens ita inquit; cap. 3.

Reconditi vinacei inflammatis mamis, ac duris, nimioque lacte turgentibus, ita enim interpretanda sunt eius verba, cùm dixit σπαργώσιν μαστῶν illiniuntur. eorum decoctum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infusum; ad desessiones, ac fotus assumitur. & demum de acinorum nucleis ait. Nuclei acinorũ astringendi vim obtinẽt: stomacho vtiles sunt: inspargitur farina tostorũ polentæ modo dissentericis, cæliacis, & solutis stomacho. Talis itaque est vniuersa vinaceorum propria substantia, seu natura, hosque vsus præstare valent, si eorum potentiam perpendas. magis tamẽ, & minus pro diuersis vuarũ differentiis, ex quibus fiunt, quas etiam prius narrauimus. sed cùm non solùm vires eorum, quas in potentia possident, verùm etiam & eas, quæ ab eorundem qualitate actu existente proficiscuntur, animaduertendæ sunt. Restat propterea differendum, quidnam præstare corporibus nostris valeant per hanc, quam actu obtinent, qualitatem: postquàm in potentia astringendi, ac refrigerandi facultatem habent; nec non & prius hoc vnde tale susceperint actu ascititium temperamentum. siquidem tangendo eos sentimus, quòd licet potestate frigidi sint, vt retulimus, actu tamen calidos esse, potissimum vbi recenter fuerint prælo pressi, simulque cum musto prius efferbuerint, quæ vtique huius caliditatis causa existat, inuestigare primùm oportet; vt exinde pateat, quot, quiue vsus ex his hac ratione nostris corporibus adhibitis prouenire possint. vt verò huius quæsiti veritas pateat, altius quodammodo incohanda erit oratio nostra, sumpto principio ab Aristotele, qui libro
cap. vi. quinto de gen. animalium concoctionem à calore fieri
textu 14 ait, & quarto mæteororum, concoctionem perfectionẽ

quandam esse, retulit. quæ à calore proprio, & naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem quarto mæteororum, fructuũ maturationem à naturali etiam calido fieri, quam πέπανσιν appellat, calor enim, vt ait Theophrastus libro 2. de causis plantarũ, vbiq; vim obtinet concoquendi. nam, si quę vsum frigiditas præstat, per euentum fieri necesse est, vt ipse refert, vel ex accidenti, quemadmodum Aristoteles eodẽ quarto męteororum sentire videtur. hanc fructuum concoctionẽ idem Theophrastus libro primo de causis plantarum duplicem esse asseuerauit, aliam videlicet pulparum; aliam verò seminum, quarum prima ad hominũ vsum præualet, propter cibum: cùm eadem in pulpa fructus fieri soleat. qua confecta, succum, saporemq; capessere nostræ naturæ congruum necesse est. Quamobrem idem etiam autor libro. vi. eiusdem asserebat, quòd vuæ etiam sapor in ipsa etiam carne cõsistit. de qua cõcoctione tanquam nostro instituto necessaria disserere intendimus. Nam reliqua, quæ seminum est, cùm ad generationem, vt ipse inquit, perpetuitatemq; arborum pertineat, cuius causa fructus, ac semina natura produxit, ad rem nostram haud quaquam conducere videtur. queadmodũ etiã præsentis negotij neque est indagare, vtra earũ pfectior sit; nũc verò satis sit sciuisse cõcoctionẽ, seu fructuũ maturationẽ, quã nũc intẽdim9, cùm pfectio quędã eorũ sit, ab insito eorũ calore pfici, eãq; ad hominũ vsum, propter cibum, vt diximus, præualere. Et quoniam quicquid nutrit, ex genere dulcium est; imò nihil præter dulce nutrire potest, vt liquet per Galenũ 4. de simp. med. facul. id verò omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Aristoteles. 3. de gener. animalium in quouis genere dulcius

tex. 19 — citato loco. — cap. 18. — cap. 12. — ca. x. xv. — cap. 1.

eodem. est. coctione namque dulce efficitur eodem autore cita-
cap. vi to libro v. de gen. animalium; propterea non abre in-
quirendum est; à quo calore dulce omne efficiatur, vt
deinceps pateat inter fructus, vuis, ac musto à quo ca-
lore dulcedo proueniat. hoc etenim inuento, tum mu-
sti, tum etiam & vinaccorum caliditatis causa, quam
actu possident, facilè patebit. Cùm verò familiare, ami-
cum, iucundumq; fuerit, ac modicè calidum id, quod
continuè ex nostra substantia euacuatur, ac dissipatur,
sitq; nutritio euacuati repletio, quòd familiare quoque
esse necesse sit id, quod nutrit, nemini dubium est, ac
etiam modicè calidum, qua ratione à moderato calore
dulce omne prouenire confiteri necessario oportet, id-
q; bifariam fieri posse in quocunq; corpore decretum
reliquit Galenus eodem 4. de simpl. med. facul. par-
cap. x. tim enim sunt, vt ipse inquit, proprio, & insito calore
dulcia, partim verò ascititio. proprio quidem calore,
vt mel: ascititio verò, vt sunt omnia, quę p cibo igne prę
parantur; ac proinde dum calida sunt, suauiora his,
quibus nutritione est opus, apparent. quædam autem
non suo modo proprio, & insito calore dulcia sunt,
sed acquisititio quoque; quemadmodum in fructibus
cap. xi. apparet. in his enim vt ait Gal. citato libro 4. de simpl.
med. facul. Aristotelis, & Theophrasti autoritate mul-
tùm ceu ardoris; Græci ἐγκαύματα vocant, etiam ex so
lari calore reliquum est, à quo illud aqueum, ac etiam
num semicoctum ad concoctionem ducitur, conficitur-
que, ac trasmutanti simile redditur. & propterea tã
acinis; quàm musto multa inest talis caliditas, ita vt nõ
solum mustum ipsum feruere deprehendas, sed ex-
quibuscunque pomis, si succum ex primas, eum proti-
nus non secus, ac mustum feruere videbis; tantę tamen

feruoris diſcrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas. à ſolari deniq; calore prouenit vuis dulcedo, & fructibus omnibus maturatio eodem Gal. teſte citato loco: nihil enim fortaſſe prohibet, quòminus externo quoque calore fructus coquatur, vt Theophraſtus inquit libro 2. ineſt itaq; ipſi muſto omni dulcedo quã diu feruet, ex eo, qui circa ſemicoctũ, aquoſũq; excrementũ ineſt ſolis feruore proueniens, & proinde quodlibet muſtũ, donec ferueat, actu calidũ eſt, ac dulce ſentitur. ſed vbi quod iã aquoſum, ac ſemicoctũ erat, trãſmutatum fuerit, atq; cõfectũ, & is, qui feruorẽ concitabat, calor, euanuerit, tunc propriè vinorũ naturæ, ac quæ propriæ ſunt ſuccorum proprietates, ſinceræ conſpiciuntur. eo etenim tempore, quæ propriè ſit vinorum natura, agnoſcimus, vt liquet apud eundem Gal. citato loco. ex quibus omnibus liquet, quòd quamdiu feruor, dulcedoque iam dicta, quæ ex aſcititio calore in muſto prouenit, perdurauerit, tam diu etiã id actu calidum eſſe: idq; eidem prouenire ab illo acquiſititio calore, quem ex ſole ſuſcepit. cùm verò qui feruorem concitabat calor, euanuerit, neque amplius omne muſtum dulce permanebit, ſed ad propriam ſuam quodlibet redibit naturam, quòd ſi poſtquam efferbuerint, in quibusdam dulcedo quædam remaneat, eadem ſincera erit, ſuauis, ac ex propria ipſius ſucci natura, eiusq; proprio, ac inſito calido proficiſcẽs, non qualis antea erat miſta, ſcilicet proprio, ac inſito calore, & aſcititio ex ſolari calore ſuſcepta. nullum tamen eorum hoc tempore actu calidum ſentietur; quod etiam rationabiliter de eorum vinaceis aſſerendum eſt. etenim acquiſititiam, quam habent actu caliditatem à ſolari calore ſuſceperunt medio muſto, ſeu

cap. eodem.

cap. x.

acinorum humore, ac carnea eorum substantia præcipuè, eaq; tamdiu in eis reperitur, quamdiu ascititius ille calor euanescat, qui licet ascititius sit, moderatus tamen est, vt diximus, & concoctionem, perfectionemq; operatur velut proprius, & insitus. cōficit enim id, quod aqueum, & velut semicoctum est in musto excrementum, quo cum participare decretum sit vinaceos ipsos, similiter & talem calorem participabunt, qui licet externus sit, & ascititius, moderatus tamen est, ceu insitus, vt dictum est, ac proprius ipsorum acinorum, postquam idem quoque operatur, dulcedinem in quam, & concoctionem, signum quòd super infusa eis aqua vbi exiguo tempore cum ea macerentur, dulcedinem, ac actu caliditatem retinet, vt in loris in dies obseruamus. deinceps autē temporis progressu vtrumq; euanescit. poterit tamen dulcedinem quandam diu retinere, vbi ex dulcibus naturâ vuis vinacei fuerint expressi, & modica aqua super infusa, hac itaque ratione vinacei cum primum cum musto efferbuerint, ac prælo ex acinis fuerint præssi, actu calidi sunt, sed dices, hoc
textu 6. & 19. Aristoteli pugnare, quòd videlicet mustum, acini, cæteriq; fructus ab ascititio calore dulcedinem, ac concoctionem nanciscantur. cùm ipse velit 4. meteororū, vt dictum est, ab insito calore hoc fieri, ab alieno autē non perfectionem, & concoctionem, sed putredinem, ac corruptionem proficisci. huic responsum dabimus, quòd Aristoteles à naturali calido maturationem fieri fructuum asseruit, intelligens præcipuè, & propriè non negans quòd ab ascititio quoque quodam calore, vt solis, possit etiam simul cum eodem insito calido concoqui, & perfici; quemadmodum Gal. innuere videtur ci-
cap. x. tato libro 4. de simpl. med. facultatibus. vel dicas eam

fructuum cõcoctionem à naturali calido perfici voluisse Aristotelem, quæ præcipuè seminum est ad generationem, perpetuitatemq; arborum pertinens, vt prius cum Theophrasto conclusimus. id verò eius verba ostẽdũt. dicebat etenim eodem 4. meteororum, fructuum tunc perfectam esse maturationem, quãdo semen, quod in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum est: quam confiteri à naturali calido perfici, absonum non erit. At qui nos, vt iam dudum diximus, de hac verba non facimus. Rursus, cùm dicebat, ab aliena caliditate putrefactionem, ac corruptionem generari, intelligebat de ea extrinseca caliditate, quæ valdè immoderata, validiorq; existit, nec minus & humida, asserens eam esse, quæ ambientis. Nos verò non de hoc immoderato valdè, humidoq; calore externo, & ascititio subintelligimus. scimus etenim rem quamlibet ab hoc corrumpi, quemadmodum à proprio, & insito calore in propria seruatur natura, sed solarem calorem simul cum Galeno fassi sumus, cumq; moderatum in acinorum, reliquorũq, fructuum cõcoctione opitulari, à quo quidem, cùm moderatus sit, & vuis ac fructibus omnibus maturatio prouenit, & dulcedo, hic nanque generationem, accretionem, concoctionem, &, vt summatim dicam, perfectionem omnem cunctis rebus afferre solet, haud quaquam ignorantes, quemadmodũ hi, qui circa naturam exercitati non sunt, quòd caliditas mediocris omnibus sit vtilis: immoderata verò non minus frigiditate noxia, eodem Galeno autore citato libro 4. de simpl. med. facultatibus. Sed iterum quæres; propter quid vuarum acini, alijq; fructus, prius quàm in minutas partes redacti sint, aut ab eis succum exprimas, hãc eorum actu caliditatem tactui non præseferunt, huic

tex. 19.

tex. vi.

cap. xiiij

responsum sit, quòd cùm crassa sit eorum membrana, quæ veluti tegumentum eos circumambit, eam tactu sentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex
cap.xxi. causis est, vt inquit idem Gal. 3. de simpl. med. facul. quòd pleraq; quæ actu sunt calida nos fugiũt, propter crassam videlicet eorum essentiam. addit & aliam causam, propter quam hoc cõtingat, quòd scilicet ipsi plurimum habeamus caloris, propter vnam itaque vel alteram dictarum causarum, aut ob ambas, contingit acinis, aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis, aut expressis, quem in se continent actu calorẽ, nos fugere. An propterea talem nos calorem nõ percipere inquies, quoniam extrinseca eorum superficies ab ambiente extrinsecus äere sit refrigerata? quemad-
cap. eodem. modum de calce refert Gal. citato libro 3. de simpli. med. facul: Nam si bolum ex ea vnum acceperis, nullũ ob iam dictam causam, calorem percipies. quippe qui refrigeratas tantum eius partes contingas. idq; antequàm in minutas partes redactum sit. si verò accumulatæ calci manum in profundo inseras, confestim calidã senties. quemadmodum etiam accumulato stercori columbino, quippe cùm refrigeratæ ab ambiente extrinsecus äere non sint, nec minus & hoc simile in vuis contingit. Nam si eisdem simul aceruatis ad internas partes manum inseras, confestim earum caliditatem percipies. hęc eadem insuper ratio in vinaceis ipsis seruatur. quippe cùm eorũ externa superficies ab ambiẽte aere sit refrigerata, calorem non præsefert. si verò altius manus imponas, protinus eorum caliditatem senties. Vel dicas, exiguum esse humorem, qui in singulis vuarum acinis, ac fructibus continetur, & propterea calorem quoque exiguum esse. Quo fit vt commistus etiã cum

seminibus, ac tegumento vix, aut nullo modo sentiatur. Cùm verò fuerit expressus, separatus, multusq; ob eam rem effectus talis succus, protinus eius calor percipitur. Permanet igitur ille, ceu ardor, ex solari calore acquisitus, ac moderatus calor in vinaceis ipsis, quemadmodum & in ipsis vuis priusquàm fuissent expressæ cõtinebatur. eumq; excipiunt ex humore præcipuè, qui per acinorum substantiam, quæ veluti caro existit, dispersus est. tamdiuq; eum in eisdem permanere fatemur, donec alter validior, ac immoderatus extrinsecus calor superuenerit. eundem moderatum calorem, ac etiam insitum, quem habent in propria humiditate existentem, vincens, ac corrumpens, molestus siquidem, immitis, insuauis, ac tactui mordax, quo tẽpore cùm putrescère cœperint vinacei ipsi, ac eorum humiditas corrumpi, nec non & acidi fieri, amplius eis vtendum esse non censeo. nam cum aliena omninò validior, mordax, ac immoderata fuerit hæc eorum caliditas, vt ad sensum cuilibet tangenti patere poterit, non minus vt diximus, frigiditate noxia est, quemadmodũ quo ad eorum caliditas moderata, ac mediocris fuerit, omnibus esse vtilem cum eodem Gal. audacter affirmo. Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cũ musto efferbuerint, ac prelo pressi sint, valdè vtiles esse asserimus, priusquàm tale aliquid perpetiãtur, sed moderatã, seu mediocrem in se ipsis caliditatẽ obtineant; & ij sunt, quibus procurandis nonnullis præter naturam affectibus vtendum esse consulo. quod quidem ratione, & experientia facilè confirmabimus. Nam cùm mediocris, seu moderata sit, vt determinanimus, eorum caliditas, non tantum calore excedunt, vt his lædat, ac molestus sit, aut immodicè calo-

eodem cap.xiiii

rem noſtrum exuperet. calefaciunt tamen moderatè, ac mediocriter vinacei ipſi,non tamen adeò vt ſoluāt, ſecēt, diſtrahantúe continuum ac propterea mordacitatem,doloremq; inferant; ſed eorū caliditate fundūt, lęuigant, ac molliunt. fundunt ſiquidem, quòd in corporibus noſtris conſtiterat, atque concretū fuerat. quo maximè affectu voluptas animantibus cōſtat. hactenus itaq; nos calefacunit, vinacei ſuo mediocri, ſeu moderato calore, vt concretas frigore in nobis particulas fundant,quemadmodum quælibet ſimilis caliditas efficere ſolet Gal. autore 4. de ſimpl. med. facul. cuius quidem proprium eſt fundere, & liquare. qua ratione ſcirroſis, ceu īduratis corporis tumoribus magnopere conferunt. tales enim affectus,vt inquit Galenus ſecundo de arte curatiua ad Glauconem; ſimile quid pati debent ijs,quæ ſub ſole funduntur. Qua propter curari debent eo medicamento, quod calorem habeat tepidum;humiditatem verò nec omninò multam,nec omninò minimam. vocantur autem huiuſmodi medicamenta mollificantia, ſeu mollientia.algentes quoque partes propterea moderatè calefaciunt,ita, vt ad refrigeratas corporis partes magnopere conducant. Quāobrem non ſine ratione putandum eſt,podagra, & coxendicum dolore laborantibus, præſertim ex frigidis ſuccis, magnopere conducere, etiam ſi à principio fuerint adhibiti, pręcedente tamen totius corporis vacuatione. nam eorum moderato calore, fundendi, molliēdi & læuigandi vim habent, vt dictum eſt, nec non & dolorem leniendi, quemadmodum & cætera huiuſmodi medicamenta.inſuper cùm aſtringendi; vt diximus, facultatem obtineant, robur eiſdem partibus addunt; ita,vt per eos, qui morbum parit humor frigidus, cale-

cap.2 & 9

cap. de ſcirris.

fiat, fundatur, ac emolliatur cum earundem partium fir mitate. Quòd si diutius etiam eis vtare, sensim eundē humorem digerere, ac dissoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, ad huc parùm dissolunt, quemadmodum & cætera huius generis medicamenta, iuxta Galeni sententiam citato lib. 2. de arte cu ratiua ad Glauconē, & 5. de simpl. med. facultatibus. cap. eodem.
oedematosos insuper tumores exiccant, ac discutiunt, cap. 8. 9.
vbi eis, præsertim non exiguo tempore, sed diutius quodàmodo vtare. nec minus & neruosarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditateúe, aut ex fri iiii. [illegible]
gidis, & humidis humoribus ortas tutò curant, ob eam, quam habent caliditatem, ac siccandi, & astringendi facultatem. Aqua etiam intercutem laborantibus propterea non parùm conducere videntur, præsertim λευκο φλεγματία, verùm admodum expressi, & dulcium vuarum vinacei esse debent. At non propterea quòd eorum caliditate vinacei fundant, molliant, læuigent, ac dissoluant, partibus etiam immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus existentibus non opitulantur. nam cùm modicus sit eorum calor, siquis eis moderatè vtatur, æstuantes etiam frigefacient, quemadmodum & balnea. hic etenim est moderati caloris effectus, vt rigentes excalfaciat, æstuantes verò frigefaciat, velut etiam & rosaceum eodem Gal. autore 3. de sim. cap. xi.
med. facul. id verò semper cum partium robore, postquam ab eis vis astringendi, quam habent, separari nō potest. admodum tamen præssi vinacei in his affectibus esse non debent, & ex vinosis, aut quibusdam austeris potius, quàm ex dulcibus vuis præssi, neque diutius est eis vtendum insuper, quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem adauctas

cum earum robore curare valeant vinacei, non ob id extenuatis quoque partibus conducere non videntur, ob quamcunque causam fuerint extenuatæ, siue ex immodico calore, siue ex frigore, aut propterea obstructæ sint viæ, per quas sanguis, & spiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimenti defectum id perpetiantur, possunt etenim, vbi, vt decet, eis quispiam vtatur, vtramq; intẽperiem corrigere eorum moderato, ac mediocri, vt diximus, calore, nec non & obstructionibus liberare. Quamobrem non immeritò à Galeno decretum est ci-
cap.xiiii tato libro 4. de simpl. med. facul. caliditatem mediocrem omnibus esse vtilem. qua etiam ratione & nos cõcludamus cum eo, vinaceos omnibus esse vtiles, & prę-sertim iam dictis, propter eorum, quam habent, mediocrem, seu moderatam actu caliditatem, ac potestatem astringendi, quam semper obtinent, si quis eis ritè vtatur. Porrò rectè eis vtare, vbi præter naturam affectum, quem curare studes, eiusq; causam, simulq; & affectarum partium, ac totius corporis temperamentum exactè noueris; nam vbi is frigidus fuerit, eiusq; causa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & præsertim earum, quas Græcas vulgus appellat, diutiusq; ac sæpius eis vtantur. Quòd si humidiores fuerint tùm affectus, tùm causæ, eligendi sunt ex eis vinacei admodũ prælo pressi, quemadmodum si hic humor concreuerit, frigidus, aut siccior fuerit, ita vt ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiã extenuatæ partes fuerint ob nutrimenti penuriã, seu ob quãcunque aliã causã, eosdẽ vinaceos nõ admodũ expressos applicabis. Sũt verò inter omnes vinaceos hi calidiores, cùm nedũ actu, sed potestate etiam quandam obtineant caliditatem. & quò dulciores vuæ fuerint, eò & vinacei quodã-

modo calidiores erunt. Propterea eis præcipuè vtendũ. Si verò hos vinaceos habere nequeas, aut nõ adeò frigidi affectus fuerint, eos, qui ex vinosis restant vuis eligas, cùm suaptè natura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eorum vuæ, vt dictum est, eadem seruata ratione circa earum expressionem: ab acidarum autem, acerbarumq; vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum esu, omninò abstinendum esse consulo. cùm maiorem habeant vim refrigerandi, & exiccandi, ob eorum propriam naturam, ac substantiam, quàm calfaciendi ob ascititiũ, quem obtinent, actu calorem; austerarum tamen vuarum vinaceis, vbi eædem tales non exactè fuerint, sed quandam habeant permistam dulcedinẽ, quãdoque vtendum ad effectus calidos, aut non adeò frigidos, minusq; frigidiores causas; cùm frigidę, quoque sint natura partes affectæ. tutius tamen, erit eos pretermittere, & dulciũ, seu vinosarũ dũtaxat vuarum vinaceis vti. vtrũ verò sæpius, aut non; longiori etiam tempore; aut breuiori laborantibus sint adhibendi, ac repetendi, affectus ipsi præternaturã, earũq; causæ suadebunt: nec non & ægrotantium natura, seu temperamentũ. Nunc satis me rationibus, ac autoritatibus demonstrasse puto vinaceorum vsum; ac qua ratione, quibusúe causis cunctis à me narratis affectibus prę ter naturam conferant, modò eorum curationem assequi liceat. & quos, qualesúe vinaceos pro eorum sublatione quilibet ipsorum desideret. nec minus & illud ex his, quæ diximus, necessario cõsequitur, quod eò vtiliores, ac potiores sũt vinacei, p medẽdis narratis pręter naturam affectibus, naturalibus balneis, ac exudatio-

curandis vti consueuimus, quò vinaceorum caliditas suauior, mitior, ac moderatior, quàm earum fuerit, ac semper cum astrictione coniuncta. qua ratione affectis quoque partibus robur afferre solent. id, quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exudationibus siccis haudquaquam perpetuò contingit. Sed iam tempus est eorum vtilitates, quas ratione inueni, experientia cõprobare, à me ipso incohans, qui cùm graui quodam dolore diu laborarem musculorum circa ischium, ac lumborum. qui dolor insuper ab eodem articulo nõ raro sumebat initium, quandoque etiam in crurũ musculis, modo vno, modo alio sentiebatur; interim circa poplitem, præsertim in musculo sub eius inflexu substrato, aut in tendonibus iuxta rotulam, interdum autẽ tibię musculi afficiebantur. nonnunquam partes iuxta talum. inter cæteras autem partes sępius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habens principia ab ossis sacri vertebris ad plantã vsque pedis distribuitur. Quamobrem non nullis adhibitis remedijs, venæ inquam sectionibus, purgationibus, fotibus, cataplasmatis, vnguentis, emplastris, perfusionibus, denique balneis tum naturalibus cum arte paratis, cùm ab eisdem parum, aut nihil vtilitatis percepissem ad vinaceorum vsum me contuli; à quibus omninò deo fauente fui liberatus, & vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, crassis, lentisq; succis, nec valdè à cæteris medicamentis adiuta, ex eorundẽ vinaceorum vsu curata fuit. Excellens Troilus Spes podagra, coxendicumq; dolore ex eisdem frigidis, crassisq, succis orto magnopere, ac diu offensus, ex eorum vsu non parũam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibusdam diebus eisdem vsus fuerit. illustrissima

quoque

quoque Caterina Sanſeuerina nuper eodem coxendi cum dolore affecta ob iam dictos frigidos, craſſosq; humores, necnõ & crurum, ac tibiarum, ob eandem causã magnam cùm contraxiſſet imbecillitem, ex iam dictis vinaceis maximum commodum, ingentemq; vtilitatẽ adepta eſt, & ferè omninò curata: quamuis paucis etiã quibusdam diebus eiſdem vſa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes ferè vindemiæ abſolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Bernardis à deſtræ tibię, ſiniſtriq; cruris diuturno dolore ex vinaceorũ vſu prorſus liber eua ſit, quamuis valdè extenuatas easdem etiam partes habuiſſet. percepi inſuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi Regis intimo Conſiliario dignisſimo, vinaceorum vſum mirumin modum contuliſſe; cùm podagra, maximaq; pedum imbecillitate laboraret. & ſi neque ipſe, vt intellexi, neſcio qua de cauſa diutius, neque, vt nos infra docebimus, eiſdem fortè vſus fuerit. licet cùm me inrerrogaſſet, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec deſunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vſu magnam quoque nacti ſint vtilitatem pro diuerſis enarratis affectibus curandis; quos breuitati indulgens iure prætermitto. illud tamen ſilentio nõ prætercam, quòd nuper dum hæc conſcriberem, retulit excellens Marius Galeota vir alioqui prudentiſſimus, omniumq; bonarum artium peritiſſimus, nec minus veritatis amantiſſimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda ſit fides: retulit, inquam, quòd cùm eius filia

vſu adeò perfectè curata fuit, vt exinde nullũ amplius neque dolorem, neque laborem; in eisdem partibus ſenſerit, inſuper in quadam eius ſubdita contrarios vinaceorũ effectus ſe obſeruaſſe teſtatus eſt, hæc cùm diuturno tempore cùm crura, tum tibias maximè extenuatas haberet, motu omninò priuatas, cum pauco admodum ſenſu viginti ad ſummũ diebus vinaceis inſidens, ambulare cæpit, carneq; impleri cæperunt dictę partes eo anno: ſequenti autem, cùm iterum eis vſa fuiſſet, ſanitatem omninò adepta eſt, inſtauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis; adeò vt motum, ac ſenſum omninò recuperarit. ad hæc quendam inſpexit genuum tumore, tibiarumq; extenuatione ſimul laborantem, qui ex eorundē vinaceorum vſu omninò liber euaſit. & in ſe ipſo expertus eſt, quòd, cùm ex pręcedēti podagrico dolore pes reliquus eſſet admodum imbecillis, tumoreq; affectus, ita, vt, cùm moueretur, non parùm doleret, ex vſu vinaceorũ, tumor, & dolor penitus ceſſarunt; tantumq; robur inde adeptus eſt, vt non modò citra dolorem ambulet, ſed robuſtior etiam altero pede euaſerit, quinetiam cognoui à Ceſare Scãnapeco medico, & philoſopho peritiſs. magnã attuliſſe vtilitatē vinaceorũ vſum Andreæ Carlutio laborãti œdemate magno, ac diuturno ĩ vtraq; tibia. vbi ne minimã quidē ex nõnullis alijs medicamētis adhibitis vtilitatē ſibi comparaſſet. Nõ ab re itaque vir peritiſſime pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percipi iam dictum illuſtriſſimum, ac excellentiſſimum Proregem noſtrum, vinaceorum vſum commendaui; iterumq; commendo, tanquam ſaluberrimum, valde bonum, citraq; omne periculũ medicamentũ, dũmodo eiſdem, vt decet vtatur.

Ad quem, & si nullus mihi datus sit aditus, vt eidem mea opera inseruirem, nihilhominus tanquam diuinum quendam hominem existimo, ac colo, ex his, quæ in dies, prudentissimis suis operationibus, intelligo, ac experientia obseruo. adeò enim vera opinione, ac prudentia ad rectum dux est, rectèq; præest, ac sapienter & iustè omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iustitiamq; seruentur. Quamobrem nedum sanitatem, sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vtetur, si prius, quæ à me de eisdem narrata sunt, obseruentur, ac inter cætera, quòd ex dulcibus vuis fuerint expressi, non parùm prælo præssi, vbi prius cum eorum musto efferbuerint, recentesq; fuerint. ij etenim vinacei sunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ex his, quæ prius disseruimus facilè liquet. & quò dulciores fuerint vuæ, ex quibus secreti fuerint, eò etiam vtiliores erunt, perpensis eiusdem excellentissimi domini morbis omnibus, earumq; causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò vsus eorum omnibus comunem recensebimus: sub quo, & qui proprius & particularis huius illustrissimi, ac excellentissimi domini existit, procul dubio continebitur. Capiendi sunt vinacei modo dicti, aut reliqui, quos supra probauimus: similiter recentes, præloq; præssi, qui prius cum eorum musto, & non aqua efferbuerint, humiq;, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi esse debent; iiq; manibus adeò præmen-

ſeruetur q; eorum caliditas, foribus, ac feneſtris omninò clauſis, potisſimum vbi ex aliqua cauſa äer ambiens frigidior fuerit. Atq; vbi eisdem vti velis, vniuerſo prius corpore vacuato, ventreq; à cibis, alijsq; ſuperfluitatibus immuni, ac deiectis alui prius excrementis, exutus veſtibus, ſcrobe quàmprimum longitudine, latitudine, & profunditate manibus commodè parata, in eos ſe inſerat æger, protinusq; eisdem vinaceis, qui pro ſcrobe fienda ſublati ſunt, contegi debet; eis moderatè manibus compreſſis, ac leuigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur. vbi verò mediæ, ac ſuperiores corporis partes minimè affectæ ſint, ſatis erit eisdem vinaceis inſidere, ac crura, tibias, ſimulq; pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore conſuetis pannis cõtecto. At ſi admodum delicioſus fuerit æger mollisq; carnis, ne in partibus circa ſedẽ labor aliquis, dolor, aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteũ duplicatũ, triplicatum, aut etiam quatruplicatũ ſubſternes, ſuper quod inſideat. ſi verò dorſo, ac ſcapulis ſolis laboret, eædem partes vinaceis immergendę ſunt, crura autem & pedes haud quaquam. verùm vbi vniuerſum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerſo corpore congrua, maiorq; copia vinaceorum eſſe debet, vt eis contegi vndequaque vniuerſũ corpus valeat, atq; ita in eis, veluti in lecto iacere, puluinari dumtaxat ſub capite impoſito; laneo etiam tegumento ſuper poſito; id, quod ſemper ſeruari debet, bracchijs autem, & manibus, ſi quiſpiam afficiatur; eaſdẽ partes vinaceis obruat. hoc modo ſi quiſpiã vinaceis vtatur, vtiliores erunt. At vbi admodũ delicioſi ſint ægrotantes, vt pueri, vel mulieres, aut reliqui molles carnes habentes, priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo

molli, ac veteri inuoluãtur. desuperq; vinacei proijciantur, manibusq; præmantur, ac leuigentur; & deinde laneo, vt diximus tegumẽto contegantur. Nec minus quàm per mediæ horæ spatiũ in eis quispiã immorari debet. melius tamen erit, si hora vna permanserit. Nã cùm mediocris, seu moderatus sit vinaceorũ calor, exiguo tempore, si in eis permanserint, quibusdã parũ proficiunt, longiori autem multũ. est tamen eorũ vsus omnibus semper vtilis, vt dictum est, vbi probè eis vtare. sunt demũ à vinaceis ægrotantes detegendi, cùm congruo tẽpore in eis cõmorati sint. & in eodẽ cõclaui cubili parato, leuiterq; excalfactô ab eisdẽ exurgentes iacere debent saltim per horã pannis mediocriter contecti, deinde calido etiam linteo lineo detergantur, & consuetis vestibus induantur. At cùm primùm ex vinaceis exurgunt, iterum ijdẽ aceruari debent, manibusq; prẽmi, & leuigari, & pãnis cõtegi, vt prius, atq; id quoque sequenti die, & reliquis seruandũ erit, quãuis vbi robusta fuerint corpora, nedũ mane antè cibũ; verùm ẽtiam vesperi eisdẽ vti poterint, maioremq; vtilitatẽ afferunt. quemadmodũ & ipse vsus fui. illud tamen animaduertas oportet, quòd singulis tribus, aut ad sũmum quatuor diebus ijdẽ vinacei renouandi sunt. etenim verẽdũ est, ne post hac putrescere cæperint, eorũq; mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata superueniat, quæ ambientis est, qua ratione nocumẽtũ magis, quàm iuuamentũ corporibus præstent. sed vide

rem non rarò incidere consueueris: fateor propterea, quòd cùm vinacei eorum moderato calore vim habeat fundendi, leuigandi, ac molliēdi, vt prius demonstrauimus, admodū vtiles esse puto ijs, qui graui renū dolore vexari solent. Nam cùm tenuare, ac mollire præter
com. 2. cætera iubeat Hipp. in renum dolore. 6. de morbis vul
tex. 6. garibus; & optima res sit, tenuare videlicet humores, & renum corpora mollire, vt per ipsa transire facilè humores possint; vt inquit Gal. in cōmento: immo siquis hæc vtraq; diligēter obseruauerit ab initio, calculus in ipsis nunquam generabitur: ob id non parùm vinacei conducere videntur. siquidem ipsa renū corpora mollia reddunt; ac humores etiam tenuant, & fundunt eorum moderato calore: ita, vt facilè per eosdem renes transire queant: qua insuper ratione & arenulæ facilè pelluntur. & si qui sunt calculi, eorū etiam calore molliuntur, franguntur, & demum per vrinam excernūtur; roboranturq; ex eis renes, ob eorundem astringendi facultatem, quam habent. Nec quispiam dixerit, quòd propter vinaceorum caliditatem calidiores fiāt renes, & propterea aptiores ad calculos generandos reddantur; nam vt prius determinauimus, moderatus, ac mediocris est eorum calor. ex quo renum caliditas, etiam si immodica fuerit, moderatior redditur. neque enim possent calculos generare, nisi æstuarent, & immodicè calidi essent renes, vt etiam lippis, & tonsoribus, nedū medicis omnibus liquet. Qua de re nō modò calidiores renes non fiunt ex vinaceorum moderato vsu, sed præter id, quod dictum est, à lapidis generatione præseruant, cùm eius causam extenuent, ex qua fiunt, & renum caliditas immodica, quæ est eorum causa efficiens, per eos obtundatur, & moderatior reddatur. vt itaq;

eis vtaris, consulo, omnibus tamen seruatis, quæ prius narrauimus præsertim vniuerso corpore antea euacuato, vinaceosq; eligas vuarum dulcium, aut etiam vino sarum, non tamen multum prælo præssos, neque diutius in eis immoreris, aut multo tempore eisdem vtaris. quæ, si ritè seruabis, non paruam ex eis vtilitatem assequeris. & ne adeò de vinaceis nostra oratio protrahatur, vt & tuas purissimas, ac aliorum aures offendere videar, satis sit hæc currenti calamo scripsisse, & meam de eis sententiam explicasse: quam nedum experientia, sed validissimis quoque rationibus comprobasse puto.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBONENSIS IN DONATI ANTONIJ ALTIMARI epistolam de vinaceis.

Hûc Iouis imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelso culmine lapsa poli,
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre salutis opem.
Per quem nunc primùm meritas vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris autor, habet.

cis taris. consilio, omnibus tamen sententiis nunc prius [illegible] in vinacio corpore [illegible] do, [illegible] vinacea [illegible] aut cruda vino [illegible] non tam [illegible] pueros, neque [illegible] tis [illegible] compore [illegible] ris. [illegible] non parum ex eis vtilitatem adsequeris. & ne adeo de vinaceis noster oratio protra-[illegible] [illegible] hoc [illegible] calamo [illegible] & [illegible] de eis [illegible]

quam nedum experientia, sed va-
lidissimis quoque rationibus
comprobasse puto.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBO-

NENSIS IN [illegible] ANTONII [illegible]
maei epistolam de vinaceis.

Hic Iouis imperiis [illegible] genus omne malorum
Pandora, [illegible]
Pellit at Altimarus morborum castra nostros
Pharmaca [illegible]
O [illegible]
Communes [illegible]
Per quem [illegible]
Et Bacchus [illegible]
Ergo vulgatae [illegible] hominumque [illegible]
[illegible]

NEAPOLI.

Apud Ioan. Mariam Scotum.

[illegible]